

ІЕПр НАНУ, Харків: Форт, 2003. – 137с. 15. Статистичний щорічник України за 2005 рік – К.,– 2006. – 575 с. 16. Тулуш Л.Д. Податкові важелі та механізми стимулювання інновацій // Фінанси України. – № 4. – 2006. – С.63–70. 17. Формування інтелектуальних активів – наша опора в третьому тисячолітті // Дзеркало тижня. – № 30 (558) 6 серпня 2005 р.

УДК 657.6

В.С. Рудницький, О.М. Бунда
Львівська комерційна академія,
кафедра аудиту

СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В АУДИТІ

© Рудницький В.С., Бунда О.М., 2007

Розглянуто теоретичні та практичні проблеми, пов'язані з системою підтримки прийняття рішень в аудиті, розкривається суть та основні завдання. Охарактеризовано три основні компоненти підсистеми даних системи підтримки прийняття рішень в аудиті.

The theoretical and practical problems concerned with decision-making system in the auditing are considered; its essence and main tasks are described. Consideration is given to the three general components of information system of decision-making system in the auditing.

Постановка проблеми. Перманентний розвиток аудиторської діяльності в Україні потребує належного організаційного і методичного забезпечення. Одним із важливих шляхів удосконалення організації і методики аудиту є використання під час аудиторської перевірки нових методів управління і сучасних комп'ютерних технологій. За їх допомогою аудитори можуть застосовувати найрізноманітніші інформаційні системи підтримки прийняття рішень в аудиторському процесі.

Використання систем підтримки прийняття рішень в аудиті дає змогу аудиторів не тільки оптимізувати проведення аудиторської перевірки, але і значно підвищити якість аудиту і супутніх послуг.

Актуальність вищевикладених аспектів, недостатньо глибоке їх теоретичне дослідження, відсутність практичних рекомендацій щодо системи підтримки прийняття рішень в аудиті зумовили вибір досліджуваної проблеми.

Аналіз досліджень і публікацій. Використання систем підтримки прийняття рішень в аудиті регулюється Положеннями з міжнародної практики аудиту (ПМПА), що затверджені Комітетом з міжнародної практики аудиту у 2001 р.:

- ПМПА 1001 “Середовище ІТ: автономні персональні комп'ютери”;
- ПМПА 1002 “Середовище ІТ: інтерактивні комп'ютерні системи”;
- ПМПА 1003 “Середовище ІТ: системи баз даних”;
- ПМПА 1009 “Комп'ютеризовані методи аудиту” [1, с. 125].

Сьогодні немає єдиного визначення системи підтримки прийняття рішень (з англ. Decision Support Systems). Так, наприклад:

- це системи, які базуються на використанні моделей і процедур з оброблення даних і думок, що допомагають керівникові приймати рішення;
- це інтерактивна прикладна система, яка забезпечує кінцевим користувачам, котрі приймають рішення, легкий і зручний доступ до даних і моделей з метою прийняття рішень у напівструктурованих і неструктурованих ситуаціях у різних галузях людської діяльності;

- інтерактивні автоматизовані системи, що допомагають особам, котрі приймають рішення, використовувати дані і моделі для вирішення нетипових проблем;
- комп'ютерна інформаційна система, яка використовується для підтримки різних видів діяльності під час прийняття рішення у ситуаціях, де неможливо або небажано мати автоматичну систему, яка повністю виконує весь процес прийняття рішень;
- специфічний тип систем на базі персональних комп'ютерів [3, с. 9–10].

О.С. Олексюк розглядає систему підтримки прийняття рішень (СППР) як інтерактивну комп'ютерну систему, призначену для підтримки різних видів діяльності під час прийняття рішень із слабкоструктурованих і неструктурованих проблем [2, с. 44].

Цілі статті. Основною метою статті є уточнення і вдосконалення використання систем прийняття рішень в аудиті.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язати такі завдання:

- уточнити поняття “система прийняття рішень в аудиті”;
- обґрунтувати сутність СППР в аудиті;
- розкрити зміст основних типів СППР в аудиті;
- окреслити і проаналізувати основні види сучасних інформаційних систем, які застосовуються у світовій практиці і в Україні;
- дослідити характерні риси СППР в аудиті;
- визначити компоненти підсистеми даних СППР в аудиті;
- дослідити взаємозв'язок компонентів підсистеми даних СППР в аудиті.

Основний матеріал. Запропоновано таке визначення: система підтримки прийняття рішень в аудиті – це інтерактивна комп'ютерна система, що взаємодіє з іншими системами для надання допомоги аудиторам під час прийняття рішень стосовно нетипових проблем в аудиті.

Сучасні СППР в аудиті містять не тільки прості системи, що охоплюють комплексну інформацію, а і системи для поглибленого аналізу інформації за допомогою найрізноманітніших комп'ютеризованих аналітичних інструментів, наприклад, дейтамайнінг (data mining) – для пошуку і зіставлення прихованої інформації тощо. Такі аналітичні системи дають змогу застосовувати орієнтовані на прийняття рішень бази або вітрини даних (data marts), також визначені моделі і діаграми.

Необхідно розрізняти два типи СППР: корпоративні (enter-wide) і настільні (desktop) [3, с.11]. Настільні СППР в аудиті розраховані на одного користувача і, зазвичай, являють собою системи, що знаходяться в персональних комп'ютерах. Корпоративні СППР поєднані із значними базами даних і використовуються багатьма користувачами. Зрозуміло, що використання корпоративної СППР дає доступ до сучаснішої графіки, методів зберігання даних тощо. Але настільні СППР в аудиті не менш корисні і часто для створення окремих засобів підтримки рішень аудитора застосовують саме настільні СППР. Широко використовуються для створення бухгалтерських і фінансових моделей системи підтримки прийняття рішень, що є частиною програм Microsoft Access, Microsoft Excel.

Крім того організаційні інформаційні системи поділяють на інтегровані і вузькоспеціалізовані системи. На нашу думку, таке розмежування є актуальним, хоча з часом зазнає змін через постійне збільшення кількості таких систем та розширення діапазону функціональних можливостей.

До інтегрованих управлінських інформаційних систем зараховують корпоративні інформаційні системи, які забезпечують підтримку у прийнятті рішень при складанні та аналізі балансу та різноманітних аналітичних звітів, управлінні фінансовими потоками, кадровими змінами, торговельними операціями, формуванням собівартості тощо. Найпоширенішими корпоративними інформаційними системами в Україні є система “BAAN-IV” компанії “Baan”, система R/3 компанії “SAP AG”, SCALA шведської компанії “Bestlutsmodell AB”, “ГАЛАКТИКА” корпорації “Галактика”, пакет програм “Oracle Application” американської ком-

панії “Oracle” і розроблені російсько-українською фірмою ”ИНЕК” програмні продукти. Системи другого типу відрізняються від корпоративних чіткою спеціалізацією. Це можуть бути як інформаційні системи автоматизації бюджетних установ, статистичних організацій, інформаційні системи фінансів та бухгалтерського обліку (1-С Бухгалтерія, 1-С Підприємство, Fin Expert, SoNet), інформаційні системи аудиту (Audit Expert), розроблені також інформаційні системи маркетингу і менеджменту (Project Expert, Marketing Expert, Visual IFPS/Plus).

Крім організаційних інформаційних систем, виділяють спеціальні СППР, так звані інформаційні системи для керівників, (Executive Information System – EIS) або виконавчі інформаційні системи [3, с. 78–79].

Виконавчі інформаційні системи допомагають керівникам аналізувати інформацію і, за допомогою інструментарію СППР, приймати раціональні і ефективні рішення. Найпоширенішими виконавчими інформаційними системами на світовому ринку програмних продуктів є “Command EIS” фірми COMSHARE, “Executive Decisions” корпорації IBM і “EIS – EpiC” фірми EpiC Software. І хоча, виконавчі інформаційні системи та СППР є, по суті, програмним забезпеченням, вони відрізняються не тільки складністю, а і кінцевою інформацією. Виконавчі інформаційні системи є складнішим програмним продуктом і розраховані на вищі рівні керівництва. СППР більше орієнтовані на деталізацію ситуацій і надають вичерпну інформацію та аналіз для прийняття ефективного рішення.

Визначено основні моменти характеристики СППР в аудиті (рис.1). Ціллю СППР в аудиті є забезпечення інформацією користувача для прийняття обґрунтованого і ефективного рішення. Користувачем в нашому випадку виступає аудитор – як зовнішній, так і внутрішній, також штатний працівник, який поєднує функції аудитора. Іноді користувачем можуть виступати вищі рівні керівництва, особливо якщо на підприємстві функціонує інформаційна система, де СППР в аудиті є частиною загального програмного продукту. Основним програмним забезпеченням СППР в аудиті є спеціальні програми, що підтримують здійснення аудиторських процедур. Допоміжним програмним забезпеченням СППР в аудиті виступають програмні продукти, що підтримують основні системи. Особливістю СППР в аудиті є формування спеціалізованої бази даних, яка містить зовнішню інформацію (наприклад, щодо ринку діяльності суб’єкта господарювання, нормативно-правову інформацію, тощо) та внутрішню інформацію, що пов’язана із суб’єктом господарювання, даних аудиторських перевірок тощо. Така база даних постійно оновлюється і структурується, що надає змогу формувати будь-які запити і вибірки.

СППР в аудиті надає можливість використовувати у прийнятті рішень найрізноманітніші моделі. На нашу думку найбільшого використання в аудиті набувають два види моделювання: імітаційне, аналітичне.

Важливість розвитку імітаційного моделювання в аудиті важко переоцінити. Основною перевагою є наочні результати під час проведення імітаційного процесу і можливість спостерігати за поведінкою змінних даних у контрольованому середовищі “імітації”. Дуже часто імітаційному моделюванню піддають процеси, до яких неможливо застосувати експериментальні методи реального світу через можливість виникнення небажаних і невідворотних наслідків. Імітаційне моделювання економічних процесів загалом та діяльності підприємства, зокрема, і є одним із таких процесів. Суттю аналітичного моделювання є розділення наявної проблеми на певні складові і визначення рівня впливу цих складових на ситуацію загалом.

Зрозуміло, що певною мірою усі види моделювання існують у системах підтримки прийняття рішень в аудиті, але в розрізі здійснення аудиторських процедур найбільшої питомої ваги набирають імітаційне та аналітичне моделювання.

Отже, завданням СППР в аудиті є надання аудиторіві найефективнішої допомоги під час прийняття рішень у розрізі забезпечення інформацією, засобами аналізу даних для інтерактивного розв’язування поставлених задач. Поняття інформації набуває тут першочергового значення. Тому в СППР в аудиті обов’язково повинна бути сформована підсистема даних. Будь-яка підсистема

даних СППР в аудиті складається із трьох компонентів (рис. 2): вхідна інформація; введення, обробка і аналіз даних; вихідна інформація.

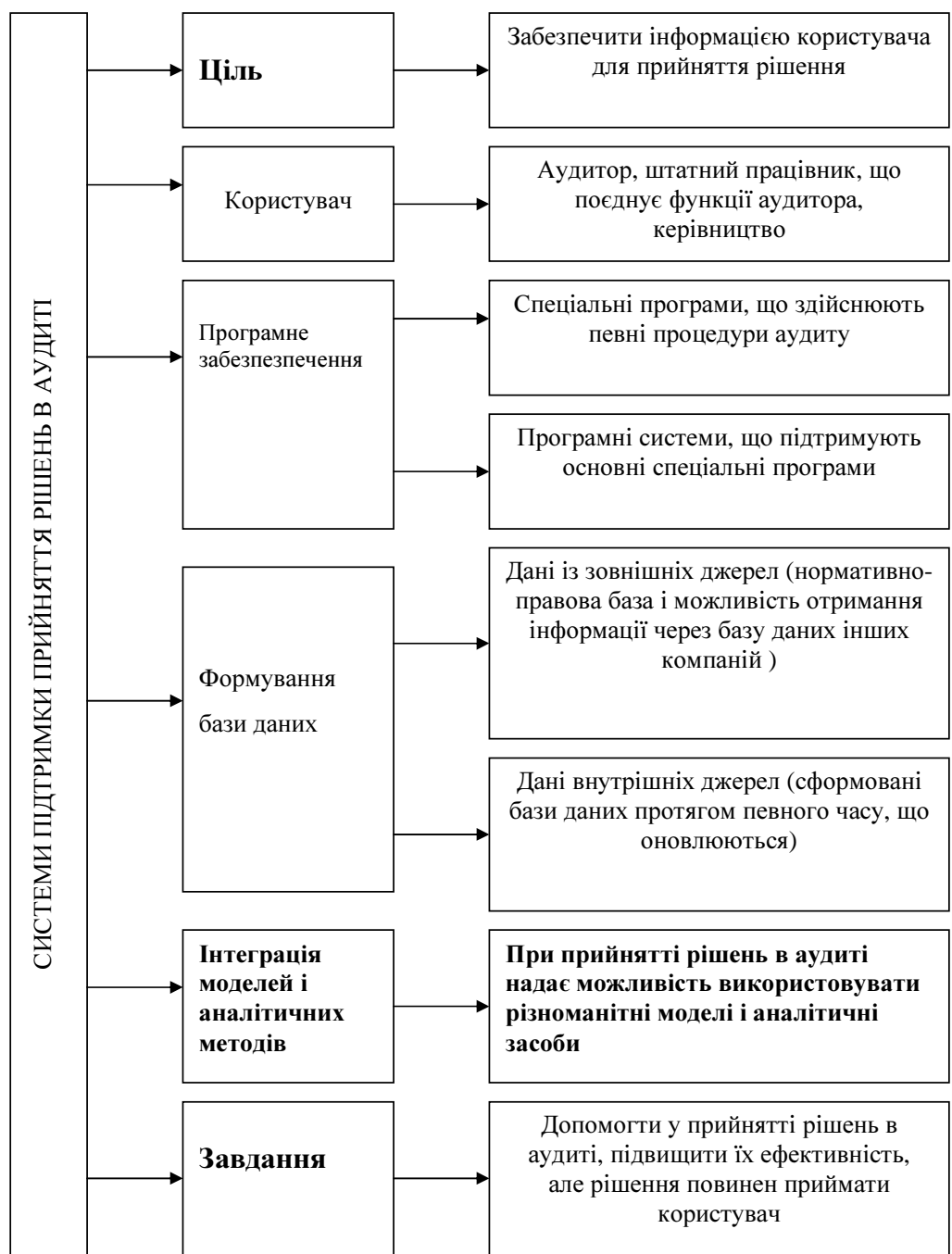

Рис. 1. Характеристика системи підтримки прийняття рішень в аудиті

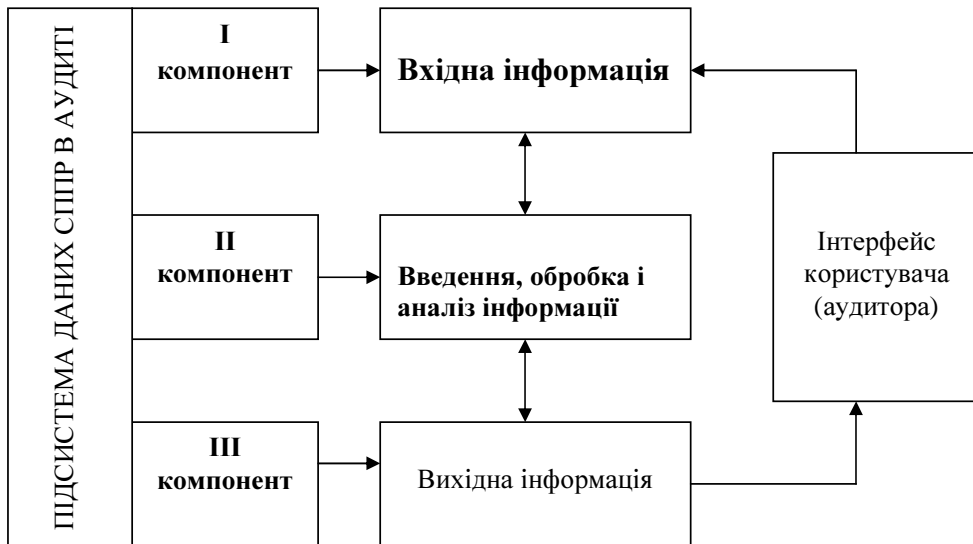

Рис. 2. Взаємозв'язок компонентів підсистеми даних СППР в аудиті

Першим компонентом цієї підсистеми даних є вхідна інформація. Доцільно виділити такі чотири блоки вхідної інформації:

1. Нормативно-правові акти України та інших країн.
2. Інформація, що стосується ринку суб'єкта господарювання в Україні і за кордоном.
3. База даних підприємства, що перевіряється.
4. База даних аудитора.

Чільне місце у нормативно-правовій базі займають:

- Закони і нормативно-правові акти, що регулюють бухгалтерський облік і аудит в Україні;
- Закони і правові акти, що регулюють діяльність підприємства пивоварної галузі України;
- МСА.
- МСФЗ.
- П(с)БО.
- Закони і нормативно-правові акти, що регулюють процеси експорту та імпорту сировини, готової продукції в Україні та країнах-експортерах, чи країнах-імпортерах.
- Інші нормативно-правові акти.

Другим компонентом підсистеми даних СППР в аудиті є введення, обробка і аналіз даних. Введення інформації в базу даних СППР в аудиті має різноплановий характер: від внесення інформації вручну користувачем до погодинного оновлення даних продажів. Одночасно відбувається сортування і структуризація даних, створення запитів, вибірок, моделювання. Зміна даних має циклічний характер, оскільки спочатку оновлюються первинні бази вхідної інформації, і лише згодом база даних СППР в аудиті.

Третім компонентом підсистеми даних СППР в аудиті є вихідна інформація, здійснюється надання необхідної інформації аудиторіві для прийняття обґрунтованого і раціонального рішення за допомогою СППР в аудиті.

Висновки. Дослідження визначеної наукової проблеми дало змогу нам сформулювати такі висновки:

- система підтримки прийняття рішень в аудиті – це інтерактивна комп'ютерна система, що взаємодіє з іншими системами для надання допомоги аудиторам під час прийняття рішень стосовно нетипових проблем в аудиті;

- настільні СППР в аудиті розраховані на одного користувача і, зазвичай, являють собою системи, що знаходяться в персональних комп'ютерах; корпоративні СППР поєднані із значними базами даних і використовуються багатьма користувачами;

- найпоширенішими корпоративними інформаційними системами в Україні є система “BAAN-IV” компанії “Baan”, система R/3 компанії “SAP AG”, SCALA шведської компанії “Bestlutsmodellер АВ”, “ГАЛАКТИКА” корпорації “Галактика”, пакет програм “Oracle Application” американської компанії “Oracle” і розроблені російсько-українською фірмою “ИНЕК” програмні продукти;

- основні характерні риси СППР в аудиті: ціль, користувач, програмне забезпечення, формування бази даних, інтеграція моделей і аналітичних методів, завдання;

- будь-яка підсистема даних СППР в аудиті складається із трьох компонентів: вхідна інформація; введення, обробка і аналіз даних; вихідна інформація;

- СППР в аудиті призначена для надання аудиторіві найефективнішої допомоги під час прийняття рішень у розрізі забезпечення інформацією, засобами аналізу даних для інтерактивного розв'язування поставлених задач.

1. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики: Видання 2004 року / Пер. з англ. мови О.В. Селезньов, О.Л. Ольховікова, О.В. Гук, Т.Ц. Шарашидзе, Л.Й. Юрківська, С.О. Куліков. – К.: ТОВ “ІАМЦ АУ “СТАТУС”, 2004. – 1028 с. 2. Олексюк О.С. Моделювання прийняття ризикованих фінансових рішень. – К.: Вища школа, 1998. – 330 с. 3. Ситник В.Ф. Системи підтримки прийняття рішень: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2004. – 614 с.

УДК 657.1: 65.014.1

Т.В. Рудницький

Львівська комерційна академія,
кафедра бухгалтерського обліку

ПОТРІБНО ВИВЕСТИ УПРАВЛІННЯ НА НОВИЙ РІВЕНЬ? ЗГАДАЙТЕ ПРО “УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК”!

© Рудницький Т.В., 2007

Розглянуто суть “управлінського обліку”, його основну ідею (чи концепцію) та структуру (у широкому баченні). Автор показує, як ця складна інформаційна система виконує поставлені перед нею цілі з метою ефективного управління у розрізі реалізації його функцій.

The article examines the essence of the conception of “management accounting”, its fundamental idea (or conception) and the structure (in wide understanding). The author shows how this complicated information system fulfils the aims, which stand before it, for the effective management over the realization its functions.

Постановка проблеми. В економічному середовищі з високим рівнем конкуренції для підприємства певна досить істотна помилка його управлінського персоналу може призвести до втрати позицій на ринку, зменшення прибутку і навіть до банкрутства. Для уникнення таких помилок менеджменту потрібно вчасно приймати достатньо обґрунтовані управлінські рішення. А для цього вони мають бути забезпечені, зокрема, необхідними інформаційними ресурсами.